

Sygn. akt III AUa 2023/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 kwietnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jerzy Andrzejewski
Sędziowie:	SA Maria Salańska - Szumakowicz SA Małgorzata Gerszewska (spr.)
Protokolant:	sekr. sądowy Anna Kowalewska

po rozpoznaniu w dniu 25 kwietnia 2017 r. w Gdańsku

sprawy B. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o wznowienie postępowania w przedmiocie uchylecia decyzji organu rentowego z dnia 28 listopada 2003r.

na skutek apelacji B. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 września 2016 r., sygn. akt VII U 756/16

oddala apelację.

SSA Maria Salańska – Szumakowicz SSA Jerzy Andrzejewski SSA Małgorzata Gerszewska

Sygn. akt III AUa 2023/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 31 marca 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił ubezpieczonemu B. S. wszczęcia postępowania w przedmiocie uchylecia decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. wskazując, że odwołanie od tej decyzji zostało prawomocnie oddalone wyrokami Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 30 kwietnia 2012 r. o sygn. akt VII U 681/11 oraz Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 25 października 2012 r. o sygn. akt III AUa 1280/12. Nadto Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 14 października 2013 r. o sygn. akt II UK 110/13 oddalił skargę kasacyjną ubezpieczonego. Nie ma zatem możliwości wzruszenia przedmiotowej decyzji.

W odwołaniu od powyższej decyzji ubezpieczony B. S., domagał się jej uchylecia zaskarżonej decyzji oraz decyzji z 28 listopada 2003 r., wskazując, iż już po rozpatrzeniu odwołania od decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. zapadł korzystny

dla niego wyrok tut. Sądu z dnia 14 stycznia 2015 r. o sygn. akt VII U 2015/13, ustalający staż pracy w wymiarze 20 lat i 1 miesiąca a zatem wyższy od ustalonego decyzją z dnia 28 listopada 2003 r. na 11 lat i 5 miesięcy.

W odpowiedzi na odwołanie ubezpieczonego pozwany organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując argumentację zaprezentowaną w uzasadnieniu spornej decyzji.

Wyrokiem z dnia 20 września 2016 r. Sąd Okręgowy oddalił odwołanie.

Z ustaleń Sądu wynika, że B. S. decyzją z dnia 28 listopada 2003 r. został zobowiązany przez organ rentowy do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego za okres od dnia 1 listopada 2000 r. do dnia 31 października 2003 r. (tj. za okres nieprzedawniony) w kwocie 41.681,57 zł. i odsetek za okres od dnia 1 listopada 2000 r. do dnia 28 listopada 2003 r. w kwocie 11.707,19 zł., tj. w łącznej wysokości 53.388,76 zł - zaliczeniu kwoty wynikającej z wycofanych składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres nadpłaty – 5.296,74 zł. Prawomocnym wyrokiem z dnia 21 grudnia 2006 r. o sygn. akt II K 692/05 Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku uznał ubezpieczonego za winnego przestępstw z art. 270 § 1 k.k. w zbiegu z art. 286 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k. w związku z art. 12 k.k. jak również z art. 13 § 1 k.k. w związku z art. 270 § 1 k.k. w zbiegu z art. 286 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k. W punkcie V wyroku Sąd orzekł o obowiązku naprawienia szkody w części poprzez zapłatę na rzecz pozwanego kwoty 30.000 zł w okresie 2 lat od uprawomocnienia się wyroku.

Ubezpieczony bezskutecznie ubiegał się o wznowienie postępowania sądowego w tym zakresie – jego wniosek postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 12 listopada 2009 r. o sygn. akt II AKo 198/09 został oddalony.

W sprawie o sygn. akt VII U 681/11 tut. Sądu (poprzednio sygnatury: VIII U 1364/04, XV U 4/08 tut. Sądu oraz III AUa 1574/09 Sądu Apelacyjnego w Gdańsku) B. S. odwoływał się od 4 różnych decyzji pozwanego organu:

1. decyzji z dnia 31 października 2003 r. znak E- (...), odmawiającej prawa do emerytury z uwagi na brak wymaganego stażu – ustalony przez ZUS wyniósł jedynie 11 lat, 5 miesięcy i 19 dni okresów składkowych i nieskładkowych)
2. decyzji z dnia 31 października 2003 r. znak (...) -1/20/I przeliczającej z urzędu od dnia 1 listopada 2003 r. wysokości otrzymywanej przez wnioskodawcę renty;
3. decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranych przez świadczeń
4. decyzji z dnia 31 grudnia 2003 r. przeliczającej wysokości renty od dnia 1 listopada 2003 r. (ustalono 13 lat i 9 miesięcy okresów składkowych).

Rozpoznając w/w odwołania, tut. Sąd wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2012 r. o sygn. akt VII U 681/11 oddalił odwołania od wszystkich wskazanych wyżej decyzji.

W związku z apelacją wnioskodawcy, Sąd Apelacyjny w Gdańsku prawomocnym wyrokiem z dnia 25 października 2012 r. o sygn. akt III AUa 1280/12 oddalił apelację.

Skarga kasacyjna ubezpieczonego została przez Sąd Najwyższy oddalona postanowieniem z dnia 14 października 2013 r. o sygn. akt II UK 110/13.

W sprawie o sygn. akt VII U 2105/13 tut. Sądu B. S. odwoływał się od dwóch różnych decyzji pozwanego organu z dnia 25 czerwca 2013 r., wydanych już po rozpoczęciu dokonywania potrąceń nienależnie pobranych świadczeń:

1. odmawiającej doliczenia do stażu pracy okresu od dnia 20 sierpnia 1970 r. do dnia 10 marca 1971 r. w Przedsiębiorstwie Produkcji (...) w J.

2. odmawiającej przeliczenia wskaźnika podstawy wymiaru (podstawa wymiaru emerytury ustalona z 3 lat kalendarzowych z lat 1987-1989, a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru świadczenia wyniósł 48,51% i był nadal najkorzystniejszy).

Rozpoznając w/w odwołania, Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z dnia 14 stycznia 2015 r. o sygn. akt VII U 2105/13 zmienił obydwie decyzje i zobowiązał pozwanego do uwzględnienia, jako okresu składkowego, okresu zatrudnienia wnioskodawcy od dnia 20 sierpnia 1970 r. do dnia 10 marca 1971 r. w Przedsiębiorstwie Produkcji (...) w J., zaś jako nieskładkowego - okresu nauki w szkole wyższej (Politechnice (...)) od dnia 1 października 1970 r. do dnia 1 kwietnia 1976 r. w zakresie, jaki przypada poza następującymi w tym czasie okresami składkowymi oraz do przeliczenia świadczenia ubezpieczonego według wskaźnika wysokości podstawy wymiaru z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniom społecznym. W pozostałym zakresie odwołanie zostało oddalone.

Wyrok nie został zaskarżony.

Wykonując powyższy wyrok pozwany decyzją z dnia 24 marca 2015 r. przeliczył wnioskodawcy emeryturę od dnia 1 marca 2013 r., ustalając, iż wykazał on:

- 17 lat i 10 miesięcy okresów składkowych
- 2 lata i 3 miesiące okresów nieskładkowych

czyli razem 20 lat i 1 miesiąc okresów składkowych i nieskładkowych.

Zaskarżoną w sprawie decyzją z 31 marca 2016 r. pozwany odmówił ubezpieczonemu B. S. wszczęcia postępowania w przedmiocie uchylecia decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. wskazując, że była ona przedmiotem postępowania sądowego – odwołanie zostało prawomocnie oddalone, a Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 14 października 2013 r. o sygn. akt II UK 110/13 oddalił skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 25 października 2012 r., nie ma możliwości wzruszenia tejże decyzji.

Sąd Okręgowy uznał odwołanie B. S. za niezasadne. W ocenie Sądu ubezpieczony, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 6 k.c., kwestionując decyzję organu rentowego winien był w postępowaniu przed Sądem nie tylko podważyć trafność poczynionych przez pozwanego ustaleń dotyczących jego żądania, ale również, nie ograniczając się do polemiki z tymi ustaleniami, wskazać na okoliczności i fakty znajdujące oparcie w materiale dowodowym, z których możliwym byłoby wyprowadzenie wniosków i twierdzeń zgodnych z jego stanowiskiem reprezentowanym w odwołaniu od decyzji. Z obowiązku tego nie wywiązał się w sposób umożliwiający uwzględnienie jego żądania – a więc wszczęcia postępowania w przedmiocie uchylecia decyzji z dnia 28 listopada 2003 r., bo taki był przedmiot spornej decyzji z dnia 31 marca 2016 r.

Na marginesie Sąd I instancji zaznaczył, że nie było podstaw, aby żądanie ubezpieczonego rozpatrywać jako wniesioną w trybie przewidzianym w art. 399-416¹ k.p.c. skargę o wznowienie postępowania sądowego, które toczyło się z udziałem zarówno wnioskodawcy, jak i pozwanego organu. Z materiału dowodowego zebranego w sprawie – w tym pism procesowych ubezpieczonego – jednoznacznie wynika bowiem, iż domaga się on wzruszenia nie tyle jakiegokolwiek wyroku sądu powszechnego, ale uchylecia konkretnej decyzji administracyjnej, wydanej przez pozwanego w dniu 28 listopada 2003 r. i ponownego wyliczenia pobranych świadczeń.

W ocenie Sądu Okręgowego w ustalonym stanie faktycznym brak jest podstaw do uchylecia tejże decyzji pozwanego z dnia 28 listopada 2003 r. z uwagi na związanie - stosownie do treści art. 365 § 1 k.p.c. - prawomocnym wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2012 r. o sygn. akt VII U 681/11 i nadto wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 25 października 2012 r. o sygn. akt III AUa 1280/12. W myśl przywołanego przepisu prawa orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Moc wiążąca prawomocnego orzeczenia sądu oznacza, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak to przyjęto we wcześniejszym prawomocnym wyroku, co

gwarantuje poszanowanie dla orzeczenia sądu ustalającego lub regulującego stosunek prawny stanowiący przedmiot rozstrzygnięcia. W kolejnym postępowaniu, w którym pojawia się dana kwestia, nie może być ona już ponownie badana (I. Kunicki w głosie do postanowienia SN z dnia 21 października 1999 r., I CKN 169/98, OSP 2001/4/63). Artykuł 365 § 1 k.p.c. określa podmiotowy zakres związania orzeczeniem sądu cywilnego.

W dalszych rozważaniach Sąd Okręgowy powołując się na poglądy doktryny oraz orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego a dotyczące przywołanego wyżej przepisu prawa wskazał, że nie miał możliwości ingerencji w stan faktyczny ustalony w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu w zakresie decyzji organu z dnia 28 listopada 2003 r. Wnioskodawca wyczerpał dwuinstancyjne sądowe postępowanie odwoławcze, skorzystał z nadzwyczajnego środka zaskarżenia w postaci skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego – przy czym orzeczenia zarówno tut. Sądu, jak i Sądu Apelacyjnego w Gdańsku oraz Sądu Najwyższego były dla ubezpieczonego niekorzystne i nie doprowadziły do uwzględnienia odwołania od tejże decyzji organu z dnia 28 listopada 2003 r.

Mając na uwadze powyższe oraz treść art. 477⁹ § 1 k.p.c. Sąd rozpatrywał wyłącznie zatem to, czy uzasadniona i prawidłowa była odmowa przez pozwanego wszczęcia postępowania w przedmiocie uchylecia decyzji organu rentowego z dnia 28 listopada 2003 r.

Stosownie do treści art. 180 § 1 k.p.a., wskazał dalej Sąd I instancji, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stosuje się przepisy kodeksu, chyba że przepisy dotyczące ubezpieczeń ustalają odmienne zasady postępowania w tych sprawach. Oznacza to, że przepisy o ubezpieczeniach społecznych mają pierwszeństwo przed przepisami kodeksu (postępowania administracyjnego) jedynie o tyle, o ile zawierają odrębności w stosunku do uregulowań zawartych w kodeksie. W praktyce oznacza to, że w sprawach uregulowanych w tych przepisach stosuje się przepisy kodeksu (art. 124 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczenia Społecznego, tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 z późn. zm., stanowi, że w postępowaniu w sprawach o świadczenia określone w ustawie stosuje się przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej; podobnie art. 123 u.s.u.s., zgodnie z którym w sprawach uregulowanych ustawą stosuje się przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa stanowi inaczej). W pozostałym zakresie organy prowadzące postępowanie w sprawach ubezpieczeń społecznych są obowiązane do stosowania wprost przepisów kodeksu (Józef Wróbel, Komentarz do art. 180 Kodeksu postępowania administracyjnego, Lex 2016). Podstawowym aktem regulującym ubezpieczenia społeczne jest ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z § 1 komentowanego przepisu do postępowań w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stosuje się przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że przepisy dotyczące ubezpieczeń ustalają odmienne zasady postępowania w tych sprawach. W nawiązaniu do reguły interpretacyjnej *lex specialis derogat legi generali*, przyjąć należy, że zasadą jest stosowanie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego do tych postępowań. Powtórzono tę regułę w art. 123 u.s.u.s. o treści: „W sprawach uregulowanych ustawą stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa stanowi inaczej”, oraz tożsamej treści art. 124 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1440 z późn. zm.) (Kamil Klonowski, Komentarz do art. 180 Kodeksu postępowania administracyjnego, Lex 2015).

Zakres i przedmiot decyzji pozwanego wynika z treści art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 693 j.t. ze zm.), dalej: ustawa systemowa.

W myśl zaś art. 83a ust. 2 tejże ustawy systemowej, decyzje ostateczne Zakładu, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, mogą być z urzędu przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego.

Literalne brzmienie przepisu art. 83a ust. 2 ustawy systemowej przewiduje możliwość zastosowania trybów nadzwyczajnych tylko przez Zakład, tj. przewiduje możliwość wszczęcia postępowania w sprawie tylko z urzędu. Oznacza to, że niedopuszczalne byłoby skuteczne wystąpienie przez stronę bezpośrednio zainteresowaną o dokonanie weryfikacji decyzji ostatecznej i wszczęcie postępowania na wniosek strony (Tomasz Brzezicki, Komentarz do art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Lex 2014). A zatem, w przypadku gdy od ostatecznej decyzji pozwanego

nie zostało wniesione odwołanie do sądu, Zakład Ubezpieczeń Społecznych z urzędu, na zasadach określonych w kodeksie postępowania administracyjnego, może taką decyzję uchylić, zmienić lub unieważnić. Od decyzji, o której mowa w art. 83a ust. 2 ustawy systemowej przysługuje odwołanie do sądu powszechnego (Piotr Kostrzewa, Komentarz do art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Lex 2014).

Także orzecznictwo sądowe jest zgodne co do tego, iż postępowanie w trybie art. 83a ustawy systemowej wszczynane jest z urzędu – a więc przez pozwanego, nie zaś osobę ubezpieczoną. Nie oznacza to jednak, że strona zainteresowana zmianą decyzji lub uchyleniem ostatecznej decyzji organu rentowego, nie może składać wniosków o wszczęcie postępowania z urzędu (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28 marca 2012 r., III AUa 1527/11). Takiego wniosku ubezpieczony jednakże nie sformułował.

Sąd podkreślił, iż powołany przepis dotyczy decyzji, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu – tymczasem wnioskodawca wyczerpał zarówno zwyczajne (odwołanie, apelacja), jak i nadzwyczajne (skarga kasacyjna) środki zaskarżenia wspomnianej decyzji pozwanego z dnia 28 listopada 2003 r.

Wyposażenie sądu ubezpieczeń społecznych w kompetencję merytorycznego rozstrzygnięcia spraw ubezpieczenia społecznego ("sąd oddala odwołanie" albo "orzeka co do istoty sprawy") dotyczy każdej sprawy, także sprawy wynikającej z odwołania od decyzji w przedmiocie unieważnienia decyzji, o której mowa w art. 83a ust. 2 u.s.u.s. (wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2 grudnia 2015 r., III AUa 51/15).

Trafnie zatem – pomijając kwestię res iudicata w sprawie w kontekście wyroków ze spraw VII U 981/11 tut. Sądu oraz III AUa 1280/12 Sądu Apelacyjnego w Gdańsku – pozwany organ wskazał wnioskodawcy, m.in. w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji z dnia 31 marca 2016 r., iż przesłanką wydania decyzji o odmowie wszczęcia postępowania w przedmiocie uchylenia decyzji na skutek wniosku strony – a więc w omawianej sytuacji – będzie istnienie przeszkód prawnych ustanowionych w ustawach odrębnych, przepisach szczególnych w stosunku do Kodeksu postępowania administracyjnego, takich jak ustawa systemowa. W niniejszej sprawie zaś takie przeszkody są dwie: po pierwsze wniosek ubezpieczonego (ponieważ w myśl przepisu art. 83a ustawy systemowej to organ musi wszcząć postępowanie z urzędu), po wtóre zaś fakt, iż wnioskodawca odwoływał się do sądu ubezpieczeń społecznych od decyzji, której obecnie domaga się uchylenia.

Reasumując, w ocenie Sądu Okręgowego brak jest podstaw do spełnienia żądania B. S., zawartego w odwołaniu od spornej decyzji, i wszczęcia postępowania w przedmiocie uchylenia decyzji z dnia 28 listopada 2003 r.

Mając powyższe na uwadze, na zasadzie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. w związku z przywołanymi wyżej przepisami, Sąd Okręgowy oddalił odwołanie ubezpieczonego od decyzji z dnia 31 marca 2016 r.

Apelację od wyroku Sądu okręgowego wywiódł ubezpieczony zaskarżając go w całości. W ocenie B. S. wskazane przez Sąd przeszkody prawne ustanowione w ustawach odrębnych – w ustawie systemowej – nie mogą przesądzić o rozstrzygnięciu, wbrew prawdzie i uczciwości. Ubezpieczony podkreślił, że w niniejszym postępowaniu chodziło jedynie o potwierdzenie uznanego przez ZUS faktu jego stażu ubezpieczeniowego wynoszącego 20 lat i 1 miesiąc i określenie w związku z tym nowej wysokości zadłużenia oraz wysokości emerytury. Niezależnie od powyższego apelujący zarzucił nieważność postępowania wskazując, że ogłoszenie wyroku dnia 20 września 2016 r. nie zostało poprzedzone rozprawą, której przewodniczyła Sędzia Sądu Okręgowego Katarzyna Antoniewicz - rozprawie przewodniczyła Sędzia Wiesława Szulczewska.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja B. S. nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem wyrok Sądu Okręgowego odpowiada prawu.

Na wstępie zauważyć należy, że stosownie do treści art. 378 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji strony nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami

dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, których występowanie sąd ten musi badać z urzędu. Natomiast wiążącymi dla sądu drugiej instancji są zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego, podniesione w apelacji. Przy tym w granicach zaskarżenia Sąd ten zawsze bierze pod uwagę z urzędu nieważność postępowania (vide: uchwała Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55).

Przed przystąpieniem zatem do oceny trafności zaskarżonego wyroku przez pryzmat zarzutów podniesionych w apelacji oraz obowiązujących przepisów prawa materialnego Sąd Apelacyjny jest zobligowany w pierwszej kolejności z urzędu zbadać, czy w sprawie zachodzą przesłanki określone w art. 379 k.p.c., a świadczące o nieważności postępowania. Ubezpieczony w uzasadnieniu apelacji zarzucił nieważność postępowania przed Sądem I instancji podnosząc, że ogłoszenie wyroku dokonane zostało nie przez sędziego, który przewodniczył rozprawie przed jej zamknięciem. Nieważności zatem upatrywał w art. 379 pkt 4 k.p.c. choć wyraźnie tego nie wyartykułował. W myśl przywołanego przepisu prawa nieważność postępowania zachodzi m.in. jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa. O sprzeczność składu sądu z przepisami ustawy można mówić wówczas, gdy sprawę rozpoznawaną w składzie jednoosobowym rozpoznano trzech sędziów zawodowych lub sędzia z udziałem dwóch ławników, w razie przewodniczenia składowi sądu przez ławnika, przewodniczenia składowi trzech sędziów zawodowych w sądzie okręgowym przez delegowanego sędziego sądu rejonowego oraz w przypadku przewodniczenia składowi jednego sędziego i dwóch ławników w sądzie okręgowym przez delegowanego sędziego sądu rejonowego, jeżeli sędzia ten nie posiadał upoważnienia Ministra Sprawiedliwości przewidzianego w art. 46 § 1 p.u.s.p. Również wydanie wyroku w innym składzie niż ten, który uczestniczył w rozprawie bezpośrednio poprzedzającej ogłoszenie wyroku, prowadzi do nieważności postępowania (tak wyrok SN z dnia 25 czerwca 2009 r., I UK 32/09, LEX nr 518060). Z akt sprawy wynika, że po wpływie odwołania B. S. od decyzji organu rentowego z dnia 31 marca 2016 r. sprawa została przydzielona do referatu sędziego Sądu Okręgowego Wiesławy Szulczewskiej – vide zarządzenie Przewodniczącej Wydziału k. 1 a.s. Sędzia referent wydała w sprawie 3 zarządzenia: z dnia 2 czerwca 2016 r. (doręczenie odpisu odpowiedzi na odwołanie wnioskodawcy z zobowiązaniem złożenia pisma przygotowawczego, wniosków i zarzutów w terminie 14 dni i z pouczeniem o treści art. 210 § 2¹ k.p.c. (k. 20 a.s.), z dnia 23 czerwca 2016 r. o dołączeniu akt VIIU 681/11 (k. 43 a.s.) i z dnia 13 lipca 2016 r. o wyznaczeniu terminu rozprawy, zawiadomieniu strony i pełnomocnika pozwanego (k. 44 a.s.). Zarządzeniem z dnia 12 września 2016 r. sprawa została przydzielona sędziemu Sądu Okręgowego Katarzynie Antoniewicz z uwagi na nieobecność sędziego referenta (zarządzenie k. 50 a.s.). Rozprawie w dniu 13 września 2016 r. przewodniczyła Sędzia Sądu Okręgowego Katarzyna Antoniewicz, co wynika z protokołu elektronicznego i pisemnego (vide protokół k. 51-52, zapis audio – wideo – płyta k. 53 a.s.). Po zamknięciu rozprawy przez przewodniczącego Sąd postanowił odroczyć ogłoszenie orzeczenia do dnia 20 września 2016 r. W dniu 20 września 2016 r. ogłoszony został wyrok. Zarówno rozpoznanie sprawy jak i ogłoszenie wyroku nastąpiło przez Sąd, któremu przewodniczyła Sędzia Sądu Okręgowego Katarzyna Antoniewicz. Zarzut nieważności postępowania okazał się zatem niezasadnym.

Wbrew zarzutom apelacji wyrok Sądu Okręgowego odpowiada prawu. Sąd I instancji dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny podziela i uznaje za własne. Nie zachodzi zatem potrzeba ich ponownego przytaczania.

Przedmiotem rozpoznania była kwestia prawidłowości decyzji organu rentowego odmawiającego wszczęcia postępowania o uchylenie decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. zobowiązującej ubezpieczonego do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Jak słusznie zauważył Sąd Okręgowy decyzja z dnia 28 listopada 2003 r. poddana została weryfikacji przez Sąd Ubezpieczeń Społecznych: Okręgowy oraz Apelacyjny, które uznały decyzję za prawidłową. Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej ubezpieczonego. Niespornym było i to, że rozpoznając odwołanie B. S. od wskazanej wyżej decyzji sądy miały na uwadze prawomocny wyrok sądu karnego w sprawie II K 692/05. W sprawie niekwestionowanym było i to, że już po wydaniu decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. i wyroków przez Sąd Okręgowy oraz Apelacyjny - niekorzystnych dla ubezpieczonego - występował on do pozwanego z wnioskami o przeliczenie świadczenia poprzez uwzględnienie nowych okresów składkowych i nieskładkowych. Prawdą jest, że w sprawie VIIU 2105/13 zapadł korzystny wyrok i okresy składkowe oraz nieskładkowe wzrosły do 20 lat i 1 miesiąca.

Na gruncie tych okoliczności faktycznych ubezpieczony wnioskiem z dnia 13 lutego 2016 r. ubiegał się o uchylenie decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. zobowiązującej go do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia i ponowne wyliczenie pobranych świadczeń. Zdaniem wnioskodawcy, w świetle przywołanego wyroku Sądu Okręgowego oraz decyzji ZUS z dnia 24 marca 2015 r. wykonującej tenże wyrok, niezrozumiałe i bezpodstawne jest przyjęcie do wyliczenia zadłużenia stażu wynoszącego 11 lat i 5 miesięcy.

Organ rentowy, rozpoznając powyższy wniosek, decyzją z dnia 31 marca 2016 r., wydaną na podstawie art. 61a § 1, art. 180 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r - kodeks postępowania administracyjnego oraz art. 83a ust. 2 i art. 83b ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, odmówił wszczęcia postępowania w przedmiocie uchylenia decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. W uzasadnieniu decyzji pozwany, wskazując na szczególny tryb postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i odrębną od przepisów k.p.a. regulację zawartą w ustawie systemowej, podkreślił, że ostateczne decyzje organu, od których nie wniesiono odwołania do sądu, mogą być przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione (na zasadach określonych w k.p.a.) wyłącznie z urzędu, nie zaś na wniosek strony.

Sąd I instancji, rozpoznając odwołanie B. S. od decyzji z dnia 31 marca 2016 r., podzielił stanowisko organu rentowego powołując się m.in. na regulację zawartą w art. 83a ust. 2 ustawy systemowej. Za pozwanym Sąd powtórzył, że wszczęcie postępowania, w celu weryfikacji ostatecznych decyzji organu rentowego, może nastąpić jedynie z urzędu, nie zaś na wniosek strony (powołując się na poglądy doktryny i orzecznictwo). Jednocześnie Sąd nie wykluczył (przywołując wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28 marca 2012 r., sygn. akt III AUa 1527/11) prawa strony do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania przez Zakład z urzędu, zaznaczając jednocześnie, że takiego wniosku ubezpieczony nie sformułował. Wskazując na tę przeszkodę prawną oraz poddanie decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. kontroli sądów (Okręgowego, Apelacyjnego oraz Najwyższego) Sąd stwierdził brak podstaw prawnych do wszczęcia postępowania w przedmiocie uchylenia decyzji z dnia 28 listopada 2003 r.

Słusznie wskazał zarówno organ rentowy jak i Sąd I instancji, że wszczęcie postępowania w trybie art. 83a ust. 2 ustawy systemowej możliwe jest wyłącznie z urzędu przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Warunkiem jego wszczęcia jest jednakże niezaskarżenie decyzji będącej przedmiotem tego postępowania do sądu. W sytuacji, jaka ma miejsce w stanie faktycznym niniejszej sprawy, podstawą wydania decyzji nie mógł być art. 83a ust. 2 ustawy sus z uwagi na to, że ubezpieczony odwołał się od decyzji z dnia 28 listopada 2003 r. do sądu. Rozważenia wymaga zatem to, czy nie zachodziły przesłanki do wszczęcia postępowania w trybie art. 83a ust. 1 ustawy sus (tej podstawy Sąd Okręgowy nie rozważał). Zgodnie z przywołanym przepisem prawo lub zobowiązanie stwierdzone decyzją ostateczną Zakładu ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie. Ponowne ustalenie prawa lub zobowiązania może zatem nastąpić również wówczas, gdy decyzja w przedmiocie prawa lub zobowiązania była przedmiotem rozpoznania przez Sąd. Jeśli jest to korzystne dla strony Zakład we własnym zakresie wydaje decyzję przyznającą prawo lub określającą zobowiązanie, w przeciwnym razie (gdy prawo nie istnieje lub zobowiązanie jest wyższe niż określone w decyzji) występuje do sądu o wznowienie postępowania – art. 83a ust. 3 ustawy sus. Ponowne ustalenie prawa lub zobowiązania w tym trybie zmierza do podważenia ostatecznych decyzji organu rentowego pośrednio tylko odnosząc się do postępowania sądowego (prawomocny wyrok Sądu nie jest przeszkodą do wszczęcia postępowania w trybie art. 83a ust. 1, bezprzedmiotowe zatem były rozważania Sądu I instancji dotyczące mocy wiążącej prawomocnych wyroków sądu - art. 365 k.p.c.). Pamiętać jednak należy, że ponowne ustalenie prawa lub zobowiązania dotyczy jedynie tych uprawnień i zobowiązań, które powstają ex lege (z mocy prawa). Przepis art. 83a ust. 1 dotyczy wyłącznie decyzji deklaratoryjnych nie zaś konstytutywnych. Decyzja w przedmiocie zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (podobnie jak decyzja o odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki) jest decyzją niewątpliwie konstytutywną, te zaś nie mogą stanowić przedmiotu postępowania opartego o art. 83a ust. 1 ustawy systemowej (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 listopada 2015 r., IIU K 22/15, LEX nr 1938288, w wyroku z dnia 9 października 2014 r., II UK 597/13, LEX nr 1777880, w postanowieniu z dnia 15 września 2011 r., sygn. akt II UZP 8/11 – OSNP 2012/19-20/252, Sąd Apelacyjny

w Gdańsku w wyroku z dnia 19 września 2013 r., sygn. akt III AUa 127/13, LEX nr 1381341, komentarz do art. 83a Tomasza Brzezickiego LEX 2015).

Reasumując, w niniejszej sprawie nie zachodziły przesłanki do wszczęcia przez pozwany organ rentowy postępowania w przedmiocie uchylecia (zmiany) decyzji z dnia 28 października 2003 r. zarówno w trybie art. 83a ust. 1 jak i art. 83a ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a w konsekwencji do zmiany zaskarżonej decyzji przez Sąd Okręgowy. Podkreślić należy, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd orzeka na podstawie bezwzględnie obowiązujących przepisów prawa, nie zaś na zasadach współżycia społecznego, a te nie dały podstaw do uwzględnienia żądania ubezpieczonego. Wywiedziona apelacja nie może zatem odnieść zamierzonego skutku. Bez komentarza pozostawić należy podniesiony przez B. S. zarzut, że wyrok Sądu Okręgowego „jest obrazą zwykłej uczciwości” mając na uwadze to, w jakich okolicznościach doszło do wydania decyzji zobowiązującej skarżącego do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia i prawomocny wyrok skazujący wydany w sprawie II K 692/05.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny, na zasadzie art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

SSA Maria Sałańska- Szumakowicz SSA Jerzy Andrzejewski SSA Małgorzata Gerszewska